

С. С. Романенко,
к. філос. н., доцент, доцент кафедри спортивних ігор,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0002-4446-9244

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.6.101

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

S. Romanenko,
PhD in Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Sport Games,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Ukraine

NATIONAL FEATURES OF THE ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT SYSTEM OF DEVELOPMENT OF SPORTS AND HEALTH ACTIVITIES

Метою статті є дослідження національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні. Визначено нерозривне поєднання спортивної діяльності із здоров'ям пояснюється сучасними умовами життя, урбанізацією, стрімким розвитком науково-технічного прогресу та цифрових технологій. Більшість видів людської діяльності стають настільки автоматизованими, що сильно зменшується фізична активність населення. Доведено, що в умовах пандемії COVID-19 набули поширення дистанційна форми навчання та роботи, онлайн покупки, спілкування в соц-мережах та інтернет-чатах. Люди почали більше часу знаходитися вдома, що додатково вплинуло на зменшення рухової активності і збільшило вразливість людського організму до різних захворювань. Розкрито основні принципи побудови оздоровчої сфери, серед них: пріоритетність, гарантованість, гуманістична спрямованість, рівнодосупність, забезпеченість, сучасна зорієнтованість, комплектність, багатоукладність та децентралізованість. Наведено основні принципи державної політики спортивної сфери, що тісно пов'язано принципами побудови оздоровчої сфери. Розкрито мережу закладів сфери фізичної культури і спорту в Україні, яка є розгалуженою і спрямованою на задоволення культурно-спортивно-оздоровчих потреб різних верств населення. Визначено, що суб'єкти сфери фізичної культури і спорту забезпечують розвиток різних напрямків спорту, розвиток відповідних спортивно-оздоровчих здібностей у населення, створюють належні умови для здорового фізичного розвитку та оздоровлення, для фізичної активності та загартованості, для здорового провадження відпочинку та здорового способу життя загалом.

Розкрито концептуальні підходи до побудови системи фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я, а саме: бюджетний (Бевериджівська концепція), муніципальний, приватно-страховий та бюджетно-страховий підходи. Наголошено, про важливість особистої відповідальності кожного громадянина за свій стан здоров'я та спортивно-рухову активність підсилюється у зв'язку із невтішними даними стосовно фінансового забезпечення системи охорони здоров'я в Україні.

The aim of the article is to study the national features of the organizational and managerial system of sports and health development in Ukraine. The inseparable combination of sports and health is explained by modern living conditions, urbanization, rapid development of scientific and technological progress and digital technologies. Most human activities are becoming so automated that the physical activity of the population is greatly reduced. It is proved that in the conditions of the COVID-19 pandemic distance forms of study and work, online shopping, communication in social networks and Internet chats have become widespread. People began to spend more time at home, which further reduced physical activity and increased the vulnerability of the human body to various diseases. The basic principles of building the health sphere are revealed, among them: priority, guarantee, humanistic orientation, equality, security, modern orientation, completeness, versatility and

decentralization. The basic principles of the state policy of the sports sphere, which are closely connected with the principles of building the health sphere, are given. A network of institutions in the field of physical culture and sports in Ukraine has been opened, which is extensive and aimed at meeting the cultural, sports and health needs of various segments of the population. It is determined that the subjects of physical culture and sports ensure the development of various sports, the development of appropriate sports and health skills of the population, create appropriate conditions for healthy physical development and recovery, for physical activity and fitness, for healthy recreation and healthy lifestyle in general.

Conceptual approaches to building a system of financial support for health care are revealed, namely: budget (Beveridzh's concept), municipal, private insurance and budget-insurance approaches. It was emphasized that the importance of personal responsibility of each citizen for their health and sports and physical activity is growing in connection with the disappointing data on the financial support of the health care system in Ukraine.

Ключові слова: спортивно-оздоровча діяльність, організаційно-управлінська система, професійний спорт, національні особливості.

Key words: sports and health-improving activity, organizational and managerial system, professional sports, national peculiarities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Нерозривне поєднання спортивно-оздоровчої діяльності із здоров'ям пояснюється сучасними умовами життя, урбанізацією, стрімким розвитком науково-технічного прогресу та цифрових технологій. Більшість видів людської діяльності стають настільки автоматизованими, що сильно зменшується фізична активність населення. А в умовах пандемії COVID-19 набули поширення дистанційна форми навчання та роботи, онлайн покупки, спілкування в соц-мережах та інтернет-чатах. Люди почали більше часу знаходитися вдома, що додатково вплинуло на зменшення рухової активності і збільшило вразливість людського організму до різних захворювань. Таким чином, спостерігається зростання ризиків для здоров'я нації. Саме тому, дослідження національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні як запорука підвищення здоров'я нації в сучасних умовах є досить актуальною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Особливостям дослідження національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні приділено значну увагу вітчизняними вченими, зокрема: К. Богатирьовим, А. Бондар, Бошинди, І. Іртищеві, Ю. Наумко, М. Стегней, М. Третьякової, І. Лапичка, Ю. Леонової, О. Цимбалюк та ін. Проте, процеси глобальних змін визначають необхідність у дослідженні національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Законодавство України спрямоване на нормативне регламентування державної політики спортивно-оздоровчої сфери, розподіляє її на окремі напрямки: оздо-

ровчий (охорона здоров'я) та спортивний (фізична культура і спорт), відповідно до чого державна політика обох напрямків побудована з дотриманням принципів пріоритетності та гарантованості, гуманістичної спрямованості, рівнодоступності та забезпеченості, сучасної зорієнтованості, що ще раз доводить важливість поєднання спортивно- та оздоровчої сфер на шляху досягнення основної мети — "збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя" [1].

Окрім вищезгаданих принципів, державна політика оздоровчої сфери будується на засадах-принципах комплексності, багатогранності та децентралізованості (рис. 1).

Державна політика спортивної сфери (фізична культура і спорт) окрім вищезгаданих спільних зі сферою оздоровлення принципів доповнюється засадами-принципами патріотичності та духовності, безпечності та безперервності (рис. 2).

З метою реалізації прав та інтересів громадян у сфері спортивно-оздоровчої діяльності, в Україні функціонує розгорнута мережа закладів (суб'єктів) охорони здоров'я, фізичної культури та спорту.

До суб'єктів сфери охорони здоров'я відносяться "заклади охорони здоров'я та фізичні особи — підприємці, які провадять господарську діяльність, спрямовану на збереження і відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку" [3].

Мережа закладів сфери фізичної культури і спорту дуже розгалужена і спрямована на задоволення культурно-спортивно-оздоровчих потреб різних верств населення (рис. 3).

Таким чином, усі заклади розгалуженої мережі фізичної культури і спорту або безпосередньо здійснюють спортивно-оздоровчу діяльність або сприяють її розвитку і популяризують спорт і здоровий спосіб життя. Суб'єкти сфери фізичної культури і спорту забезпечують розвиток різних напрямків спорту, розвиток відповідних спортивно-оздоровчих здібностей у населення, створюють належні умови для здорового фізичного розвитку та оздоровлення, для фізичної активності та загартованості, для здорового провадження відпочинку та здорового способу життя загалом.

Рис. 1. Принципи побудови оздоровчої сфери

Джерело: [1].

В Україні сфера управління розвитком фізичної культури та спорту вважається державно-громадською (рис. 4).

Будь-який вид спорту — професійний чи любительський (побутовий) потребує серйозного ставлення та медичного супроводу. "Потік травмованих "любителів" спорту зростає — статистика свідчить, що травматизм серед людей, що займаються спортом "для здоров'я", сьогодні вже вище, ніж у професійному спорті. Зростаючий інтерес до здорового способу життя — це, безумовно, позитивний фактор, але заняття спортом без належної підготовки та контролю часто супроводжуються травмами. В результаті пошкодження, які раніше були притаманні професійним спортсменам, все частіше зустрічаються у любителів" [4].

Таким чином, для всіх громадян важливою є можливість отримання медичної консультації та професійної медичної допомоги, яка в кожній цивілізованій країні гарантується державою. В Україні на безкоштовних засадах надаються наступні види послуг: екстрена медична допомога, первинна, вторинна та третинна медична допомога та паліативний догляд.

Як і в кожній цивілізованій державі, в Україні держава визнає право громадян на охорону здоров'я і забезпечує можливість займатися фізичною культурою і спортом, проте обов'язком кожного громадянина є дбати про своє здоров'я, не завдавати шкоди іншим і забезпечити можливість здорового існування нащадкам. Розумне збалансоване заняття спортом та профілактичні огляди у лікарів є способами збереження здоров'я та оздоровлення населення, а додатковим інструментом, особливо в умовах пандемії Covid, є дотримання графіку вакцинації.

Світова практика фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я володіє різними прикладами і концептуальними підходами до побудови, зокрема найбільшу популярність має бюджетний підхід, який найбільш яскраво втілений у Великій Британії, і за якого 50-90% фінансування системи охорони здоров'я відбувається за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів (рис. 5).

Важливість особистої відповідальності кожного громадянина за свій стан здоров'я та спортивно-рухову активність підсилюється у зв'язку із невтішними даними стосовно фінансового забезпечення системи охорони здоров'я в Україні.

В Україні фінансове забезпечення медичної сфери може здійснюватися з різних джерел [1]:

- державний та місцеві бюджети;
- страхові та благодійні фонди;
- інші фінансові джерела, не заборонені законодавством.

Частка фінансування системи охорони здоров'я в Україні з державного та місцевого бюджетів є найбільшою, проте темпи приросту витрат на охорону здоров'я значно менші за відповідні характеристики зміни цін на медикаменти, профобладнання та відповідні послуги, що з кожним роком погіршує ситуацію з безоплатними медичними послугами [6].

В Україні рівень бюджетних витрат на охорону здоров'я трохи перевищує 3% від ВВП, а за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ, англ. World Health Organization (WHO)), необхідною умовою ефективного функціонування медичної сфери, рівень бюджетних витрат на охорону здоров'я має коливати-

Рис. 2. Принципи державної політики спортивної сфери

Джерело: [2].

ся від 6% до 8% визначених від величини ВВП [7]. Були спроби встановити мінімальне значення для витрат з державного бюджету на рівні 5%. Згідно ЗУ "Про дер-

жавні фінансові гарантії медичного обслуговування на-селення": "обсяг коштів Державного бюджету України, що спрямовуються на реалізацію програми медичних гаран-тій, щорічно визначається в Законі України про Державний бюджет України як частка валового внутрішнього продукту (у відсотках) у розмірі не менше 5 відсотків валового внутрішнього продукту України. Видатки на програму медичних гарантій є захищеними статтями видатків бюджету." [8]. Проте фактичного дотримання цієї граничної норми так і не було досягнуто. Згідно з проектом Державного бюджету України на 2022 рік, саме тепер вда-лося максимально наблизитися до мінімально-го рівня видатків на охорону здоров'я, які пе-редбачені "з урахуванням продовження медич-ної реформи та становлять у цілому по зведе-ному бюджету (державний і місцеві бюджети) 224 млрд гривень (4,2 % до ВВП). Видатки дер-жавного бюджету (з урахуванням транс-фертів) на охорону здоров'я становлять 192,5 млрд грн (+31,1 млрд грн до 2021 року). У структурі загальних видатків державного бюджету це 13,1%" [9].

Рис. 3. Мережа закладів сфери фізичної культури і спорту

Джерело: побудовано автором на підставі [2].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Розкрито основні принципи побудови оздоровчої сфери, серед них: пріоритетність, гарантованість, гуманістична спрямованість,

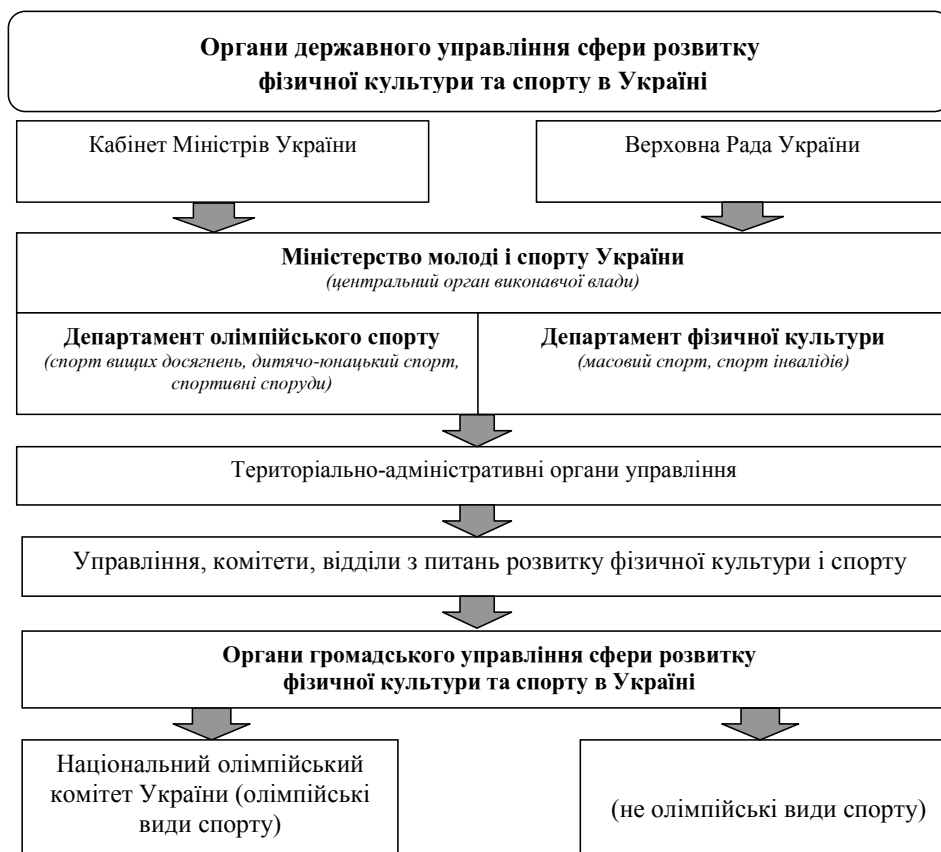

Рис. 4. Державно-громадське управління сфери розвитку фізичної культури та спорту в Україні

Джерело: побудовано автором на підставі [2].

рівнодоступність, забезпеченість, сучасна зорієнтованість, комплектність, багатокладність та децентралізованість. Наведено основні принципи державної політики спортивної сфери, що тісно пов'язано принципами побудови оздоровчої сфери. Розкрито мережу закладів сфери фізичної культури і спорту в Україні, яка є розгалуженою і спрямованою на задоволення культурно-спортивно-оздоровчих потреб різних верств населення. Визначено, що суб'єкти сфери фізичної культури і спорту забезпечують розвиток різних напрямків спорту,

розвиток відповідних спортивно-оздоровчих здібностей у населення, створюють належні умови для здорового фізичного розвитку та оздоровлення, для фізичної активності та загартованості, для здорового провадження відпочинку та здорового способу життя загалом.

Розкрито концептуальні підходи до побудови системи фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я, а саме: бюджетний (Бевериджівська концепція), муніципальний, приватно-страховий та бюджетно-страховий підходи. Наголошено, про важливість осо-

Рис. 5. Концептуальні підходи до побудови системи фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я

Джерело: [5].

бистої відповідальності кожного громадянина за свій стан здоров'я та спортивно-рухову активність підсилюється у зв'язку із невтішними даними стосовно фінансового забезпечення системи охорони здоров'я в Україні.

Література:

1. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я". Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 29.05.2022 року).
2. Закон України "Про фізичну культуру і спорт". Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 14, ст.80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення 29.05.2022 року).
3. Закон України (проект) "Про заклади охорони здоров'я та медичне обслуговування". URL: <https://bit.ly/3sP0DjA> (дата звернення 29.05.2022 року).
4. Заняття спортом "для здоров'я" та ризик травматизму. Сайт Pharm-invest. URL: <http://pharm-invest.com/consumers/zanyatiya-sportom-dlya-zdorovya-i-risk-travmatizma> (дата звернення 29.05.2022 року).
5. Охорона здоров'я. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Охорона_здоров'я (дата звернення 29.05.2022 року).
6. Дмитрик К. Що рік прийдешній нам готує? Загальні показники та видатки на охорону здоров'я Держбюджету. Аптека.ua. 2018. URL: <https://www.apтека.ua/article/440833> (дата звернення 29.05.2022 року).
7. Горбунова К. Держбюджет-2017: система охорони здоров'я в цифрах. Аптека.ua. 2017. URL: <https://www.apтека.ua/article/397685> (дата звернення 29.05.2022 року).
8. Закон України "Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення 29.05.2022 року).
9. Медицина доступна для всіх: щороку збільшуються видатки на охорону здоров'я. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/774513.html> (дата звернення 29.05.2022 року).
10. Kramarenko I. Development of Educational and social Inclusion in Conditions of Social Transformation of Ukraine. Bridges/Tiltai. 2015. Том 72. №. С. 83—89.
11. Kramarenko I. Social-economic and intellectual development of Ukraine: Regional and national aspect. Danish scientific journal. 2017. №1. С. 20—28.
12. Irtyshcheva I., Stehnei M., Popadynets N., Bogatyrev K., Boiko Ye., Kramarenko I., Senkevich O., Hryshyna N., Kozak I., Ishchenko O. The effect of digital technology development on economic growth. International Journal of Data and Network Science. 2021. Том 5. № 1. С. 25—36.
13. Melikh O., Irtyshcheva I., Bogatyrev K. Organizational and economic fundamentals of development of sports tourism in the system of management of sports and health activities. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol. 5, No. 5. pp. 79—83.
14. Melikh O., Bogatyrev K., Irtyshcheva I. Conceptual approaches to the development of health-improving tourism. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol. 5, No. 2. pp. 131—136.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), Law of Ukraine "Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (Accessed 29 May 2022).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1994), Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (Accessed 29 May 2022).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Law of Ukraine (draft) "On health care facilities and medical care", available at: <https://bit.ly/3sP0DjA> (Accessed 29 May 2022).

4. Pharm-invest site (), "Exercise "for health" and the risk of injury", available at: <http://pharm-invest.com/consumers/zanyatiya-sportom-dlya-zdorovya-i-risk-travmatizma> (Accessed 29 May 2022).

5. Wikipedia (2022), "Healthcare. Free encyclopedia", available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Охорона_здоров'я (Accessed 29 May 2022).

6. Dmitry, K. (2018), "What is coming for us next year? General indicators and expenditures on health care of the State Budget", Pharmacy.ua, available at: <https://www.apтека.ua/article/440833> (Accessed 29 May 2022).

7. Gorbunova, K. (2017), "State Budget-2017: the health care system in numbers", Pharmacy.ua, available at: <https://www.apтека.ua/article/397685> (Accessed 29 May 2022).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), Law of Ukraine "On state financial guarantees of medical care", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (Accessed 29 May 2022).

9. interfax (2021), "Medicine is accessible to all: health care costs are increasing every year", available at: <https://interfax.com.ua/news/blog/774513.html> (Accessed 29 May 2022).

10. Kramarenko, I. (2015), "Development of Educational and social Inclusion in Conditions of Social Transformation of Ukraine", Bridges/Tiltai, vol 72, no. 1, pp. 83—89.

11. Kramarenko, I. (2017), "Social-economic and intellectual development of Ukraine: Regional and national aspect", Danish scientific journal, vol. 1, pp. 20—28.

12. Irtyshcheva, I., Stehnei, M., Popadynets, N., Bogatyrev, K., Boiko, Ye., Kramarenko, I., Senkevich, O., Hryshyna, N., Kozak, I. and Ishchenko, O. (2021), "The effect of digital technology development on economic growth", International Journal of Data and Network Science, vol. 5, no. 1, pp. 25—36.

13. Melikh, O., Irtyshcheva, I. and Bogatyrev, K. (2019), "Organizational and economic fundamentals of development of sports tourism in the system of management of sports and health activities", Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 5, no. 5, pp. 79—83.

14. Melikh, O., Bogatyrev, K. and Irtyshcheva, I. (2019), "Conceptual approaches to the development of health-improving tourism", Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 5, no. 2, pp. 131—136.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2022 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток**

Виходить 12 разів на рік

**включено до переліку наукових фахових видань України
з питань ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
(Категорія «Б»)**

**Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643**

Спеціальність 281

**e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73**